

Suriyeli Sığınmacılarda Türklerle Temas ve Psikolojik İyi Oluş İlişkisinde Aracı Değişkenler

Sabahat Çiğdem Bağcı¹, Esra Canpolat²

Bağcı, S. Ç. ve Canpolat, E. (2019). Suriyeli sığınmacılarda Türklerle temas ve psikolojik iyi oluş ilişkisinde aracı değişkenler. *Nesne*, 7(15), 149-169. DOI: 10.7816/nesne-07-15-01

Anahtar kelimeler

Göç, gruplararası temas, kaygı, toplumsal kabullenilme, suriyeli sığınmacılar

Öz

Son yıllarda Türkiye’de ve dünyada artan göç sayısı ile birlikte, farklı gruplar arasındaki ilişkileri düzenlemek ve uyum sürecinde çeşitli zorluklar yaşayan göçmen, sığınmacı ve mülteci grupların psikolojik iyi oluşlarını arttırmak adına gruplararası temasın etki mekanizmasının anlaşılması bir gereklilik haline gelmiştir. Bu araştırmanın amacı, Suriyeli sığınmacıların Türklerle temasının psikolojik iyi oluşlarıyla ilişkisinde gruplararası kaygı, içgrupla özdeşleşme ve toplumsal kabullenilmenin aracı rolünü incelemektir. Toplamda 163 Suriyeli katılımcı (88 kadın, 75 erkek) gruplararası temas, gruplararası kaygı, çoklu-grup kimlikle özdeşleşme, toplumsal kabullenilme ve psikolojik büyüme ölçeklerini cevaplandırmıştır. Araştırmanın sonucunda, olumlu temasın gruplararası kaygı ile olumsuz, içgrup kimlikle özdeşleşme ve toplumsal kabullenilme ile olumlu yönde ilişkili olduğuna dair bulgular elde edilmiştir. Aynı zamanda, gruplararası kaygı, kimlikle özdeşleşme ve toplumsal kabullenilme psikolojik iyi oluşu anlamlı şekilde yordamaktadır. Gruplararası temas ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkinin doğrudan anlamlı olmadığı; ancak bu ilişkinin üç aracı değişken aracılığıyla dolaylı olarak anlamlı olduğu bulunmuştur. Bulgular Suriyeli sığınmacıların Türklerle olumlu temasının psikolojik iyi oluşlarına olumlu katkısının altını çizmektedir.

Mediators on The Relationship between Contact with Turks and Psychological Well-being among Syrian Asylum Seekers

Abstract

With increasing number of immigrants throughout the world and Turkey, it has become critical to examine the role of intergroup contact between majority and minority groups to improve the psychological well-being of immigrants, asylum seekers and refugees who face major difficulties during this adaptational process. The aim of this study is to show whether Syrian asylum seekers’ contact with Turks is related to their psychological well-being via the mediating roles of intergroup anxiety, ingroup identification, and social acceptance. A total of 163 Syrian participants (88 females, 75 males) responded to measures of intergroup contact, intergroup anxiety, multi-group ethnic identity, public self-esteem, and flourishing scales. Findings demonstrated that positive contact was negatively associated with intergroup anxiety and positively associated with both social acceptance and ingroup identification. While the direct relationship between intergroup contact and psychological well-being was not significant, the indirect effects of contact on well-being were significant across all three mediators. Findings are discussed in terms of the effective role of intergroup contact on predicting Syrians’ psychological well-being.

Keywords

Migration, contact, anxiety, social acceptance, syrian asylum seekers

Makale Bilgisi

Geliş tarihi: 18 Aralık 2018

Düzeltilme tarihi: 09 Ağustos 2019

Kabul tarihi: 10 Ekim 2019

DOI: 10.7816/nesne-07-15-01

¹ Doç. Dr. Sabancı Üniversitesi, Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi, eigdem.bagci(at)sabanciuniv.edu. ORCID: 0000-0003-1642-2067

² Psk., Işık Üniversitesi, ORCID: 0000-0002-8399-2652

Dünyanın birçok ülkesinde yaşanan zorunlu göç ve istemsiz yer değiştirme ile birlikte göçmen, mülteci ve sığınmacı grupların hem zihinsel hem de fiziksel sağlıkları olumsuz etkilenmektedir (Örn., Gerritsen ve ark., 2006; Carswell, Blackburn ve Barker, 2011; Reesp, 2003; Porter ve Haslam, 2005). Türkiye’ye göç eden Suriyeliler için ise bu durum, hem kendi ülkelerinde yaşadıkları kayıp ve savaşlar sonucunda deneyimledikleri ağır travmalar, hem de göç ettikleri ülkeye uyum sürecinde yaşadıkları sıkıntılar ile beraber daha da ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Ülkemizde ‘Suriyeli Krizi’ olarak bilinen ve son on yılda yaklaşık 3.5 milyon Suriyelinin ülkeye alınmasıyla devam eden bu sürecin gerek Suriyeliler gerek Türk vatandaşları üzerinde etkisi artarak devam etmektedir. Kitlel göç ile birlikte gerçekleşen ekonomik, sosyal ve psikolojik sorunlara ek olarak en çok tartışılan konulardan biri de Suriyelilerin ülkedeki hukuki statüleri olmuştur. Ülkede bulunan Suriyelilerin statülerinin “mülteci”, “sığınmacı”, “şartlı mülteci”, “ikincil koruma” mı, yoksa “geçici koruma” mı olduğu sorusu akılları karıştırmaktadır. 2014 yılında yapılan düzenlemelerle Suriyelilerin ülkedeki statüleri “Geçici koruma” olarak belirlenmiştir (Sariteke, Kahraman ve Aydın, 2018). Suriye iç savaşından kaçıp Türkiye’ye gelen sığınmacılar ‘kitlel sığınma’ kategorisinde Türkiye’de bulunmakta ve “geçici koruma ilkesiyle” konaklama birimlerinde sığınmacı statüsünde yaşamaktadır (Yıldız, 2013). Bu durum, onların mülteci olarak değerlendirilmediklerini ve hukuki anlamda da bir uyum sürecine tabi olduklarını göstermektedir.

Göç alan ülkelerde yapılan çalışmalar, yalnızca göçmenlerin değil, göç alan ülkelerdeki vatandaşların da göç sürecinde edindikleri tutum ve davranışların önemli olduğunu göstermektedir (örn., López-Rodríguez, Zagefka, Navas, ve Cuadrado, 2014; Zagefka ve Brown, 2002). Türkiye’de Suriyeli göçmen ve sığınmacılara dair algıları ölçen çalışmalarda, Suriyelilere yönelik olumsuz söylemlerin Türk toplumunda arttığından bahsedilmekte (Ünal, 2014), Türk vatandaşların büyük bir kısmının Suriyelilere yapılan ekonomik yardımı onayladığı, ancak diğer taraftan birçok kişinin bu gruba vatandaşlık verilmesi gibi konulardan hoşnut olmadığı (Erdoğan, 2014) ve bu gruba dair tehdit algısı hissettikleri belirtilmektedir (Yitmen ve Verkuyten, 2018). Öte yandan, Suriyelilerin bu süreçteki tutum, davranış ve uyum biçimleri incelendiğinde, bu grubun algılanan ayrımcılık algısına daha çok asimilasyon ile cevap verdiği (Bağcı ve Canpolat, 2019), ancak algılanan ayrımcılığın bu grupta psikolojik iyi olma ve yaşam memnuniyeti gibi süreçler ile olumsuz bir şekilde ilişkili olduğu bulgulanmıştır (Çelebi, Verkuyten ve Bağcı, 2017). Sığınmacıların zihinsel sağlıklarını inceleyen çalışmalarda ise kamplarda yaşayan Suriyelilerin yüksek seviyede travma sonrası stres bozukluğu ve depresyon riski ile karşı karşıya olduğu (Acartürk, Cetinkaya, Senay, Gulen, Aker, ve Hinton, 2018; Alpak ve diğerleri, 2015; Nasıroğlu ve Çeri, 2016); sığınmacılarda bu tür depresif ve travmatik semptomların geldikleri ülkelerdeki maddi-manevi kayıplardan ziyade, gelenin ülkedeki kültür kaybı, destek ihtiyacı ve zor yaşam koşulları ile açıklandığı görülmektedir (Cantekin ve Gençöz, 2017). Bunun yanında, araştırmalar Suriyeli sığınmacıların sınır şehirlerdeki kamplardan kent merkezlerine doğru yayıldığını belirtmektedir (Tunç, 2015). Bu durum Suriyeli krizinin kentlere doğru ilerlediğini (Woods ve Kayalı, 2017) ve bunun bir sonucu olarak da kentlere olan yayılımın Türkler ve Suriyeliler arasında doğrudan temas süreçlerinin oluşması için uygun bir zemin hazırladığını göstermektedir. Bu çalışmada Suriyeli sığınmacıların Türklerle kurdukları olumlu temasın psikolojik iyi olma ile ilişkisi incelenmiş ve bu ilişkideki üç farklı aracı değişkenin (gruplararası kaygı, içgrup kimlikle özdeşleşme ve toplumsal kabullenilme) rolü test edilmiştir.

Gruplararası Temas Kuramı (Allport, 1954; Pettigrew, 1998) gruplararası olumlu ve nitelikli temas süreçlerinin dışgruplara yönelik tutum ve davranışları olumlu yönde etkileyeceğini öne sürmektedir. Kuram ilk olarak Allport (1954) tarafından ortaya atılmış, temasın etkili bir strateji olabilmesi için özellikle dört koşulun gerekliliğinin altını çizilmiştir. Bu koşullandırmaya göre, eğer gruplararası statüler eşitse, iş birliği sağlanabiliyor ve ortak bir amaç etrafında toplanılabiliyor ise ve bu durum otorite tarafından destekleniyorsa gruplararasıındaki temasın olumlu olarak şekillenebilmesinden bahsetmek mümkündür (Pettigrew, Tropp, Wagner, ve Christ, 2011; Tropp ve Pettigrew, 2005). Bu koşulların etkinliğini araştırmak için yapılan daha sonraki çalışmalar ise bu koşulların yalnızca ‘kolaylaştırıcı’ faktörler olduğunu ve temasın bu koşullar sağlanmadığı durumlarda bile tutum ve davranışlarda olumlu değişiklikler oluşturabilecek bir süreç olduğunu göstermiştir (Pettigrew, 1997). Bu faktörler dışında, Pettigrew (1997; 1998) temasın gruplararası ilişkileri düzenlemedeki etkisinin, temas olumlu ve arkadaşlık potansiyeli barındıran bir süreç olduğunda daha belirgin olacağından bahsetmiştir. Nitekim, Pettigrew ve Tropp’un 500 makaleyi aşkın meta-analizinde, gruplararası temas ile gruplararası önyargı arasındaki ilişkinin olumsuz olduğu gösterilmiştir (Pettigrew ve Tropp, 2006). Bu durum temasın gruplararası önyargıları önlenmede etkin bir rolü olduğuna ve gruplararası ilişkileri iyileştirmede kullanılabilecek önemli bir strateji olduğuna dikkat çekmektedir.

Gruplararası ilişkiler literatürüne bakıldığında, gruplararası temasın homoseksüellere (Herek ve Glunt, 1993), fiziksel engellilere (Maras ve Brown, 2000), zihinsel hastalara (Couture ve Penn, 2003), mülteci ve sığınmacılara (Cameron, Rutland, Brown ve Douch, 2006), yaşlılara (Bousfield ve Hutchison, 2010) ve obez kişilere (Puhl ve Brownell, 2003) yönelik tutum ve davranışlar ile olumlu yönde ilişkili olduğu görülmektedir. Olumlu temasın tutum ve davranışlar üzerindeki etkilerine ek olarak, temasın toplumlarda entegrasyon ve barış süreçleri ile de olumlu yönde ilişkilendirildiği bulgulanmıştır. Örneğin, Kuzey İrlanda, Güney Afrika ve İsrail gibi gruplararası çatışmaların yoğun olduğu toplumlarda temasın uzlaşmacı ve barışa yönelik tutumlar, affetme ve güven gibi olumlu süreçlere katkıda bulunduğu bilinmektedir (örn., Hewstone, Cairns, Voci, Hamberger ve Niens, 2006; Maoz ve Ellis, 2008; Tropp ve ark., 2017). Bu da gruplararası temasın gruplararası süreçlerde oldukça etkili bir strateji olduğunun altını çizmektedir.

Gruplararası temas yıllardan beri gruplararası süreçler literatüründe en çok çalışılan konulardan biri olmasına rağmen, güncel literatürde iki önemli eksiklik bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, temasın azınlık grup üyeleri üzerindeki etkileridir. Temasın azınlık grupları arasında daha az araştırılmasının ardındaki nedenlerinden biri, Tropp ve Pettigrew’ün (2006) meta-analizinde gruplararası temasın tutumları geliştirici etkisinin çoğunluk gruplarında azınlık gruplarına göre daha yüksek olmasıdır. Alanyazındaki bazı araştırmalar bu bulguyu desteklemiş, olumlu temasın, azınlık grup üyelerine göre, çoğunluk grup üyelerinde daha etkili olduğunu bulgulanmıştır (örn. Feddes, Noack ve Rutland, 2009). Ancak çalışmalar gruplararası temasın azınlık grupları üzerinde de etkili bir süreç olduğundan bahsetmektedir. Örneğin, çalışmalar dışgruplarla teması olan azınlık grup üyelerinin dışgruplara yönelik daha olumlu tutumlar sergilediğini (Phinney, Ferguson, ve Tate, 1997) ve daha az içgrup yanlılığı ve gruplararası kaygıya sahip olduğunu (Levin, van Laar, ve Sidanius, 2003) göstermektedir. İtalya’da göçmen çocuklar arasında uygulanan başka bir çalışmada da, Vezzali, Giovannini, ve Capozza (2010), boylamsal bir araştırma deseni kullanarak göçmen çocukların İtalyan çocuklarla kurduğu temas miktarının İtalyanlara yönelik tutumları olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir.

Son yıllarda gruplararası temasın azınlık grup üyelerindeki etkisini inceleyen bazı çalışmalar temasın tutumların ötesinde kolektif eylem gibi birçok farklı değişkenle ilişkili olabileceğini ortaya koymuş olsa da (Wright ve Lubensky, 2009), temasın çok yönlü etkileri halen bilinmemektedir. Bu bağlamda, gruplararası temas literatüründeki ikinci bir boşluk da gruplararası temasın bireysel seviyede etkileridir. Güncel temas çalışmalarında, gruplararası temasın gruplararası tutum ve davranışları nasıl etkilediği, bunun yanında toplumsal seviyede sosyal değişime ne derecede katkıda bulunduğu sıkça tartışılrsa da, bireyler üzerindeki psikolojik etkilerine yoğunlaşmamaktadır. Öte yandan, az sayıda çalışma gruplararası temasın psikolojik bir süreç olduğundan ve grup üyelerindeki etkilerinin yalnızca diğer gruplara yönelik tutum ve davranışları olumlu hale getirmek olmadığından bahsetmiştir (Bagcı ve Turnuklu, 2019; Bağcı, Piyale, Sen ve Yildirim, 2019; Hodson, Crisp, Meleady & Earle, 2018). Bu durumda, temas kişilerin ideolojilerini, dünya görüşlerini ve düşünme stillerini etkileyerek psikolojik ve bilişsel düzeyde de değişim yaratan bir mekanizma haline gelmektedir.

Gruplararası temasın psikolojik değişkenlerle, özellikle psikolojik iyi oluş ile ilişkisine bakan çalışmalardan birinde, Bağcı, Rutland, Kumashiro, Smith ve Blumberg (2014) İngiltere’de azınlık etnik grup çocukları arasında gruplararası temasın ve kaliteli arkadaşlıkların çocuklarda psikolojik iyi oluş ve psikolojik sağlamlık ile olumlu yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Voci, Hadziosmanovic, Cakal, Veneziani ve Hewstone’un (2017) Bosna’da uyguladıkları çalışmada ise savaş sonrası gruplararası temas kuran Bosnalılarda TSSB yaygınlığının daha az olduğu görülmüştür. Araştırmacılar temasın dışgruplara yönelik affetme duygusunu güçlendirdiğini, ayrıca sosyal mesafeyi azalttığını, bunun sonucunda da savaş sonrası travma stresi semptomlarının azaldığını göstermiştir. Türkiye’de Türk ve Kürt etnik grup üyeleri arasında uygulanan bir çalışmada, Bağcı ve Turnuklu (2019) hem olumlu hem de olumsuz temasın psikolojik iyi oluş üzerinde çok yönlü etkilerinin olabileceğini bulmuştur. Çalışmaya göre, her iki grup arasında da, olumlu temas ile psikolojik iyi oluş arasında anlamlı ve olumlu doğrudan ilişkiler bulunmaktadır. Öte yandan, olumlu temas grup üyelerinde içgrup kimlikle özdeşleşmeyi azaltarak dolaylı yünden psikolojik iyi oluş ile olumsuz ilişkili bulunmuştur. Yine Türkiye’de fiziksel engelli bireyler arasında yürütülen başka bir çalışmada, Bağcı, Turnuklu ve Bekmezci (2018) fiziksel engelli olmayan bireylerle kurulan arkadaşlıkların, fiziksel engellilerde sosyal entegrasyonu sağlama ve güçlendirme yollarıyla psikolojik iyi oluşlarında olumlu etkilerinin olduğunu saptamıştır.

Gruplararası temasın psikolojik iyi oluş ile ilişkisini uluslararası göç bağlamında inceleyen bir çalışmada, gruplararası temasın psikolojik iyi oluş ile ilişkisi İngiltere’deki mülteciler arasında incelenmiştir (Tip, Brown, Morrice, Collyer ve Easterbrook, 2019). İki yılı aşkın bir süreçte, üç farklı zamanda uygulanan araştırmanın sonuçlarına göre, gruplararası temas uzun vadede göçmenler arasındaki psikolojik iyi oluşu olumlu yönde etkilemektedir. Bu da gruplararası temasın azınlıklar ve özellikle sığınmacı gruplar için önemini vurgulamaktadır. Bahsedilen çalışma literatürde temasın psikolojik değişkenler ile ilişkisini mülteciler arasında inceleyen tek araştırma olması nedeniyle oldukça önemlidir, ancak değişkenler arasındaki zamansal ilişki boylamsal bir düzenle açıklanmış olsa da, temasın hangi mekanizmalar aracılığı ile göçmenlerin psikolojik iyi oluşuna katkıda bulunduğu bilinmemektedir. Bu çalışma üç farklı sosyal psikolojik mekanizmayı eş zamanlı şekilde test ederek, temasın psikolojik iyi oluş ile ilişkisini daha iyi anlamaya yardımcı olacaktır.

Bu çalışmada, gruplararası temas ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkinin anlaşılmasında aracı rol oynayabilecek değişkenlerden birinin gruplararası kaygı olabileceği öne sürülmektedir. Gruplararası kaygı alanyazınına bakıldığında, tehdit ve kaygı kavramlarının gruplararası ilişkiler literatüründe oldukça sık çalışılan konulardan biri olduğu görülmektedir. Birçok çalışmaya göre grup üyelerinin dışgruplar ile temas sonucunda hissettiği tehdit ve kaygı algısı, olumsuz tutum ve davranışların en önemli yordayıcılarından biridir (Riek, Mania ve Gaertner, 2006; Stephan ve Renfro, 2002; Stephan ve Stephan, 1985). Stephan, Diaz-Loving ve Duran'ın (2000) öne sürdüğü Bütünleşmiş Tehdit Algısı Kuramı'na (Integrated Threat Theory) göre gruplararası kaygı, kişilerarası seviyede hissedilen tehdit algısının bir türüdür. Gruplararası kaygı literatürüne göre hem çoğunluk hem de azınlık grubu üyeleri diğer grup üyeleri ile etkileşime girmeden önce ve girdiği sürece kaygı hissedebilmektedir. Örneğin, çoğunluk grup üyeleri bu tür etkileşimlerde 'ayrımcı olmama' kaygısı taşıırken, azınlık grup üyeleri ise 'ayrımcılık hissetme' kaygısı taşımaktadır (Tropp, Mazziotta ve Wright, 2016).

Yapılan araştırmalar olumlu temasın bu tür gruplararası kaygı belirtilerinin önüne geçebileceğini belirtmiştir. Buna göre, olumlu temasın kaygı algısını azaltacağı, bunun sonucunda da dolaylı olarak tutum ve davranışların daha olumlu hale geleceği bulunmuştur. Örneğin, Page-Gould, Mendoza-Denton ve Tropp (2008) deneysel bir araştırmada gruplararası arkadaşlıkların fizyolojik olarak kaygıyı azalttığını, böylece dışgruplara karşı daha olumlu tutumlar sergilendiğini göstermiştir. Pettigrew ve Tropp'un (2008) temas ile tutumlar konusunda yaptığı bir meta-analizde dışgrup hakkında bilgi sahibi olma, kaygı algısı, empati gibi aracı değişkenler incelenmiş ve grup seviyesinde azalan kaygı algısının bu ilişkide en önemli aracı değişkenlerden biri olduğu gösterilmiştir. Koc ve Anderson (2018) tarafından yürütülmüş, Amerika'daki Suriyeli göçmenlere yönelik bir çalışmada da gruplararası kaygının Suriyeli göçmen grubuna yönelik tutumları olumsuz yönde etkilediği ve dolaylı temas stratejilerinin göçmenlere yönelik gruplararası kaygıyı azaltarak sosyal mesafeyi azalttığı bulunmuştur. Farklı yaş grupları ve farklı gruplararası bağlamlarda yapılan birçok çalışma da bu bulguyu desteklemektedir. Örneğin, Barlow, Louis ve Hewstone (2009) Beyaz Avustralyalılar'ın aborijinlere yönelik algılarını araştırdıkları çalışmalarında, gruplararası arkadaşlıklar ile dışgruba gösterilen kaçınmacı davranışlar arasındaki ilişkinin kaygı aracılığı ile açıklandığını belirtmiştir. Swart, Christ, Hewstone ve Voci (2011) ise Güney Afrika'da Siyah ve Beyaz Afrikalılar arasındaki arkadaşlıkların boylamsal olarak kaygıyı azalttığını ve sonucunda tutumları olumlu hale getirdiğini göstermiştir. Kuzey İrlanda'da yürütülmüş bir çalışmada ise, Katolik ve Protestan çocuklar arasındaki olumlu temasın kaygıyı azaltarak tutumları olumlu hale getirdiği bulgulanmıştır (Turner, Hewstone ve Voci, 2007). Diğer çalışmalar, azınlık grup üyelerinde de olumlu temasın kaygıyı azaltma yoluyla tutumları olumlu yönde geliştirdiğinden bahsetmektedir (Jasinskaja-Lahti, Mahönen ve Liebkind, 2011; Vezzali ve ark., 2010). Örneğin, Hayward, Tropp, Hornsey ve Barlow (2017) Amerika'daki azınlık etnik grupların Beyaz Amerikalılara yönelik tutum ve davranışsal eğilimlerini ölçtükleri bir araştırmada, olumlu temasın gruplararası kaygıyı azalttığını ve dolaylı olarak davranışsal eğilimleri daha olumlu hale getirdiğini göstermiştir.

Bunun yanında, gruplararası kaygı algısının grup üyelerinin tutum ve davranışlarının ötesindeki etkileri çok fazla bilinmemektedir. Genel olarak kaygıyla ilgili çalışmalara bakıldığında kişilerarası kaygının bireylerde psikolojik iyi oluşu olumsuz yönde etkilediğine dair bulgular bulunmaktadır (Russell ve Topham, 2012; Fente ve Fiske, 2018). Bu çerçevede, yüksek kaygı seviyesine sahip bireyler sosyal etkileşimlerinde olumlu ilişkiler kurmakta zorlanabilmekte ve bu da psikolojik iyi oluşlarını olumsuz yönde

etkileyebilmektedir. Mülteci ve sığınmacıların durumu düşünüldüğünde, sosyal kaygıya ek olarak yeni bir ülkede o ülkenin vatandaşlarıyla kurulacak yeni ilişkiler de kaygı içerebilmektedir. Ayrıca, bu kişilerin yerleştikleri ülkelerde genellikle kültürel farklılıklar ve evlerinden uzak olma gibi faktörlerin etkisiyle bir tür “kültürlenme stresi” yaşadıkları bilinmektedir (örn., Crockett ve ark., 2007; Hsu, Davies ve Hansen, 2004; Lumley, Katsikitis ve Statham, 2018; Nakash ve ark., 2015; Ryan, Benson ve Dooley, 2008). Bu stresin en önemli kaynaklarından biri de yerleşilen ülkedeki vatandaşlarla kurulan etkileşimlerdeki olumsuz süreçlerdir. Bu süreçte gruplararası olumlu temasın gruplararası kaygıyı yenmekte yardımcı olabileceği, bu sürecin sonucunda da psikolojik iyi oluşun olumlu şekilde etkileneceği beklenebilir (Tip ve ark., 2019). Tüm bu çalışmaların ışığında, gruplararası temas ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkinin azalan gruplararası kaygı değişkeni tarafından açıklanacağı öne sürülmüştür (Hipotez 1).

Sığınmacıların yeni bir ülkeye geldiklerinde karşılaşabilecekleri bir başka durum ise toplumsal olarak kabullenilme veya reddedilme duygusunu tecrübe etmek olabilmektedir. Birçok etnik ve kültürel azınlık grubu özellikle çoğunluk grup üyelerinin baskın olduğu toplumlarda reddedilme ve izolasyon hisseder (Branscombe ve ark., 1999; Schmitt, Spears ve Branscombe, 2003). Araştırmalar göçmenlerin azınlık gruplar arasında en sıklıkla dışlanan gruplardan olabildiğini göstermektedir (örn., Verkuyten ve Nekuee, 1999). Özellikle ait oldukları kültürel grubun normlarının gelinen ülkedeki normlar ve geleneklerle uyuşmadığı durumlarda göçmenler bu iki süreci, yani hem kendi kültürlerini korumayı hem de yeni bir kültüre ayak uydurmayı eşzamanlı şekilde sürdürmeye çalışırlar (Berry, 1997). Bu süreçte sıkça yaşanan tecrübelerden biri de dışlanma korkusu ve toplumsal anlamda kabullenilmemektir.

Gruplararası temas literatüründe gruplararası temas ile toplumsal kabullenilme arasındaki ilişkiler sığınmacılar bağlamında doğrudan araştırılmamış olsa da, temasın azınlık grup üyelerinde toplumsal kabullenilme duygusunu arttırabileceği öngörülebilir. Örneğin, gruplararası temasın etnik azınlık grup üyeleri arasında ayrımcılık algısını azaltabileceği bulgulanmıştır (Dixon ve ark., 2010; Tropp, Hawi, Van Laar ve Levin, 2012). Diğer çalışmalara göre, gruplararası temas azınlıklar arasında çoğunluk grup üyelerinin kendilerine daha olumlu yaklaştığı algısını da arttırmaktadır (Saguy, Tausch, Dovidio ve Pratto, 2009). Başka bir çalışmada, Amerika’daki Beyazların çoğunlukta olduğu üniversitelerde Siyah Amerikalı öğrencilerin Beyazlarla kurdukları arkadaşlık ilişkilerinin bu grup üyelerinde aidiyet ve memnuniyet duygularını olumlu şekilde geliştirdiği görülmüştür (Mendoza-Denton ve Page-Gould, 2008). Bağcı, Turnuklu ve Bekmezci’nin (2018) fiziksel engellilerle yaptıkları çalışmada da gruplararası arkadaşlıkların sosyal kabullenme ile olumlu yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Bağcı, Stathi ve Piyale’nin (2018) deneysel çalışmasında ise İngiltere’deki Doğu Avrupalı göçmenlerin İngilizlerle kurduğu kurgusal temas sonrasında dolaylı temasın toplumsal kabullenilmeyi arttırdığı, bunun da kültürlenme sürecini kolaylaştırdığı bulunmuştur. Buna göre, olumlu ve kaliteli temasta bulunan azınlık grupları için temas toplumsal kabullenilmenin bir işareti olarak görülebilir.

Öte yandan, algılanan ayrımcılık ve dışlanma duygusunun psikolojik iyi olma ve zihinsel sağlık üzerindeki olumsuz etkileri literatürde sıkça çalışılmıştır (örn., Pascoe ve Richman, 2009; Schmitt, Branscombe, Postmes ve Garcia, 2014). Toplumsal anlamda reddedilme ve dışlanmanın etkisi ne kadar olumsuzsa, toplumsal kabullenilmenin psikolojik iyi oluş üzerinde etkisinin o derecede anlamlı olacağı öne sürülebilir (örn., Crocker, Luhtanen, Blaine ve Broadnax, 1994; Detrie ve Lease, 2008; Verkuyten ve Lay, 1998). Bu bilgiler ışığında, özellikle geçici koruma altında bulunan ve hem sosyal hem de psikolojik açıdan olumsuz deneyimlere maruz kalabilecek gruplar için doğrudan temasın toplumsal kabullenilme hissiyatını

güçlendireceği bunun da psikolojik iyi oluş ile olumlu bir şekilde ilişkili olacağı öngörülebilir. Bu doğrultuda, gruplararası temas ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkinin artan sosyal kabullenilme değişkeni tarafından açıklanacağı beklenmektedir (Hipotez 2).

Araştırmamızda son olarak incelenen üçüncü aracı değişken ise içgrup kimlikle özdeşleşmedir. Özellikle azınlık etnik ve ırksal gruplar ile sığınmacılar arasında etnik kimlikler benlik algısının önemli bir parçası olabilmektedir. Sosyal Kimlik Kuramı'na göre (Tajfel ve Turner, 1979), kişiler benlik algılarını koruyabilmek amacıyla sosyal kimlikleri ile sıkıca özdeşleşir ve bu özdeşleşme üzerinden öz-saygılarını yükseltirler. Bu kuramla ilişkili olarak yapılan çalışmalar sosyal kimliklerle özdeşleşmenin psikolojik sağlığa katkılarını, hatta sosyal kimliklerin bireylere 'sosyal tedavi' sağladıklarını göstermiştir (Jetten, Haslam ve Alexander, 2012; Phinney, Horenczyk, Liebkind ve Vedder, 2001). Diğer çalışmalar, etnik kimliklerle özdeşleşmenin algılanan ayrımcılığın psikolojik iyi oluş üzerindeki olumsuz etkilerini de azaltabildiğini göstermiştir (Branscombe ve ark., 1999; Mossakowski, 2003).

Gruplararası temasın içgrup kimlikle özdeşleşme üzerindeki etkisi ise çok çalışılmamış bir konu olmasına rağmen, son yıllarda gruplararası ilişkiler literatüründe değinilen konulardan biri olmuştur. Pettigrew'ün 'Deprovincialization' kuramına göre (Yerellikten uzaklaşma, Pettigrew, 1997; 2009), gruplararası temas, temas kurulan birincil grupların ötesinde diğer dışgrup üyelerine de yayılarak bu gruplara da daha olumlu tutum ve davranışlar sergilemelerini sağlayacaktır (Temasın ikincil transfer etkileri, Pettigrew, 2009). Buna göre, temas birincil gruplara yönelik tutum ve davranışları daha olumlu hale getirmenin yanında, kişilerin kendi gruplarına olan bakış açılarını da etkilemekte; bireyleri daha az etnosentrik yaparak içgrupla özdeşleşmelerini zayıflatmaktadır (Pettigrew, 1997; Pettigrew, 2009). Literatüre bakıldığında yerellikten uzaklaşma konusunda yapılan çalışmalar gruplararası temasın grup üyelerinde içgrupla özdeşleşme ile olumsuz olarak ilişkili olduğunu göstermiştir (Tausch, Saguy ve Bryson, 2015; Vekuyten, Thijs ve Bekhuis, 2010). Bu durumda, olumlu temas sürecinin doğrudan olarak psikolojik iyi oluşu arttırması beklenirken, dolaylı yoldan içgrupla özdeşleşmeyi zayıflatarak psikolojik iyi oluş üzerinde olumsuz etkileri olabileceği de beklenebilir. Benzer bir bulgu, Bağcı ve Turnuklu'nun (2019) Türk ve Kürt katılımcılar arasında uyguladıkları çalışmada elde edilmiştir. Bulgular olumlu temasın psikolojik iyi oluş ile doğrudan ve olumlu yönde ilişkili olduğunu, dolaylı etkilere bakıldığında ise her iki grup için de temasın içgrup kimlikle özdeşleşmeyi azalttığını, azalan özdeşleşmenin de psikolojik iyi oluş ile olumsuz şekilde ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu bulgular ışığında, gruplararası temas ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide azalan içgrupla özdeşleşmenin aracı olarak rol oynayacağı beklenmektedir (Hipotez 3).

Yöntem

Katılımcılar

Bu araştırma 2018 Ağustos ve Ekim ayları arasında Şanlıurfa ilinde yaşayan 163 Suriyeli sığınmacı katılımcı (88 kadın, 75 erkek) ile yürütülmüştür³. Katılımcıların yaşları 18 ile 71 arasında değişmektedir (Ort. = 36.43; SS = 12.67). Katılımcıların eğitim seviyeleri 1 (*okuryazar değil*) ve 6 (*lisans üstü eğitim*) arasında derecelendirilmiş ve katılımcıların ortalama eğitim seviyeleri ortaokul ve lise olarak bulunmuştur (Ort. = 3.58; SS = 1.24). Katılımcıların yalnızca %35'i çalışan olduğunu belirtmiş, geri kalan %65 katılımcı

³ Verilerin bir kısmı 'Bağcı, S. C. ve Canpolat, E. (online basımda). Group efficacy as a moderator on the associations between perceived discrimination, acculturation orientations, and psychological well-being. *Journal of Community & Applied Social Psychology*' olarak uluslararası bir makalede yayınlanmıştır.

ise işsiz olduklarını belirtmiştir. Anketler elverişlilik örneklem yöntemi kullanılarak hastane, restoran ve kafe gibi halka açık yerlerde toplanmıştır ve katılımcıların gönüllü katılım esası dikkate alınmıştır.

İşlem

Katılımcılar anket sorularını cevaplandırmadan önce çalışma ile ilgili etik konularda ve çalışmanın amacı konusunda bilgilendirilmiştir. Suriyeli bir çevirmen eşliğinde dağıtılan anketlere başlanmadan önce, çevirmen katılımcıları katılım sırasında herhangi bir sebeple kendilerini rahatsız hissedersen araştırma ayırlabilecekleri yönünde bilgilendirmiştir. Anketlerin tamamlanması yaklaşık 45-50 dakika sürmüştür.

Tüm anket soruları ve bilgilendirilmiş onam formu öncelikle Suriyeli uzman bir çevirmen tarafından Arapça'ya çevrilmiş, daha sonra eğitilmiş ve uzman bir başka Suriyeli kişi tarafından ölçekler İngilizceye geri çevrilmiştir. Son olarak iki Suriyeli çevirmen anketi gözden geçirip, iş birliği halinde anketin Arapça son versiyonunu oluşturmuştur. Bu çeviri süreci, kültürlerarası çalışmalarda ölçeklerin doğruluğundan emin olmak için çokça başvurulan bir yoldur (Benson, Sun, Hodge ve Androff, 2012; Hançer, 2003). Okuma ve yazma bilmeyen katılımcılar soruları cevaplandırırken bir çevirmen yardımcı olmuştur. Örneklemin demografik özellikleri Tablo 1' de gösterilmiştir.

Tablo 1
Demografik Değişkenlere göre Örneklem

Demografik Değişkenler		f	%
Cinsiyet	Kadın	88	54
	Erkek	75	46
Eğitim Durumu	Okuryazar değil	12	7.4
	İlkokul	17	10.4
	Ortaokul	45	27.6
	Lise	46	28.2
	Üniversite	37	22.7
	Yüksek Lisans	5	3.1
Toplam		162	99.4
Genel Toplam		163	100.0
Çalışma Durumu	Halen çalışıyor	57	35
	İşsiz	106	65
Genel Toplam		163	100.0
Evlilik durumu	Evli	95	58.3
	Bekar	52	31.9
	Dul	15	9.2
Toplam		162	99.4
Genel Toplam		163	100.0

Veri Toplama Araçları

Gruplararası temas: Gruplararası temas değişkeni birçok araştırmada farklı şekillerde ölçülmüştür. Temas hem miktar hem de nitelik açısından ölçülebileceği gibi (örn., Bağcı ve ark., 2014; Vezzali ve ark., 2010), son yıllardaki çalışmalar temasın hem olumlu hem olumsuz olabileceğini öne sürerek temas değerinin ölçülmesi gerektiğinden bahsetmiştir (örn., Paolini, Harwood ve Rubin, 2010; Reimer ve ark., 2017). Bu doğrultuda bu çalışmada da temasın olumlu halini ölçmek amacıyla katılımcılara tek bir madde sorulmuştur: “Türklerle ne sıklıkta *olumlu* ilişkiler kuruyorsunuz?”. Bu madde daha önce temas etkilerine bakılan çalışmalarda olumlu gruplararası teması ölçmek amacıyla kullanılmıştır (Barlow ve ark., 2012; Bağcı ve Turnuklu, 2019). Cevap seçenekleri 1 (*Hiç bir zaman*) ile 5 (*Her zaman*) arasında değişmiş, yüksek skorlar yüksek seviyede olumlu teması belirtmiştir.

Gruplararası kaygı: Bu değişken katılımcıların gruplararası temaslarında ne derecede kaygı hissettiklerini ölçen dokuz maddelik bir ölçek ile ölçülmüştür (Stephan ve Stephan, 1985). Orijinal ölçeğin Cronbach Alpha değeri .86 olarak bulunmuştur. Ölçekte katılımcılara öncelikle şu yönerge verilmiştir: Yeni bir sosyal ortama girdiğinizde, topluluktaki tek Suriyeli kişi siz olsaydınız ve diğer gruplardan kişilerle etkileşime girseydiniz (konuşmak, çalışmak vb) kendinizi ne ölçüde aşağıdaki gibi hissederdiniz? Daha sonra katılımcıların hissettikleri kaygı seviyesi dokuz farklı (5 düz, 4 tersten sorulmuş madde) sıfat ile ölçülmüştür: Emin / Garip / İçine kapanık / Mutlu / Kabul edilmiş / Özgüvenli / Sinirli / Sabırsız / Savunmacı. Cevap seçenekleri 1 (*Kesinlikle hissetmezdim*) ile 5 (*Kesinlikle hissederdim*) arasında sıralanmış, tersten sorular yeniden kodlanarak yüksek skorların yüksek kaygı içermesi sağlanmıştır. Ölçekle ilgili yapılan ilk güvenilirlik testi düşük güvenilirlik göstermiş ($\alpha = .50$), dört maddenin silinmesi sonucu (Garip, İçine kapanık, Sinirli, Savunmacı), güvenilirlik için Cronbach’s Alfa seviyesi kabul edilebilir bir düzeye gelmiştir ($\alpha = .70$).

İçgrup kimlikle özdeşleşme: Bu değişkeni ölçmek amacıyla altı maddelik bir etnik kimlik ölçeği kullanılmıştır. Ölçek MEIM (Multigroup Ethnic Identity Measure, Phinney, 1992, original ölçeğin Cronbach Alpha değeri .81 olarak belirlenmiştir) ölçeğinin kısa versiyonu olarak MEIM-R olarak geliştirilmiştir (Phinney ve Ong, 2007) ve grup üyelerinin kendilerini etnik gruplarına ne derecede bağlı ve adanmış hissettiklerini ölçmektedir (örn., “Etnik grubuma karşı güçlü bir aidiyet hissi duyarım” ve “Etnik grubumla ilgili daha fazla şey öğrenmek için diğer insanlarla sık sık konuşurum”). Cevap seçenekleri 1 (*Kesinlikle katılmıyorum*) ile 5 (*Kesinlikle katılıyorum*) arasında olup, yüksek skorlar kimlikle güçlü bir özdeşleşmeyi yansıtmaktadır. Ölçeğin güvenilirliği yüksek olarak bulunmuştur ($\alpha = .88$).

Toplumsal kabullenilme: Bu değişkeni ölçmek amacıyla Luthanen ve Crocker’in (1992) Toplumsal benlik saygısı (Collective Self-esteem) ölçeğinin dört maddelik Toplumsal kabullenilme (Public self-esteem) alt ölçeği kullanılmıştır (örn., “Genel olarak ait olduğum etnik grubun üyeleri, diğer insanlar tarafından iyi görülmektedir”, original ölçek güvenilirliği .85 ile .88 arasındadır). Ölçek genel olarak bireylerin grup üyeliklerine dair ne seviyede saygı ve kabullenilme hissettiklerini belirtmektedir. Ölçeğin Türkçe çevirisi daha önceki araştırmalarda kullanılmıştır (Bağcı, Stathi ve Piyale, 2018; Bağcı, Turnuklu ve Bekmezci, 2018). Yapılan ilk güvenilirlik analizi düşük bir değer belirttiğinden (Cronbach’s Alfa = -.02), ters olarak sorulmuş iki madde (“Çoğu insana göre, etnik grubumun üyeleri, diğer grup üyelerinden daha yetersizdir” ve “Ait olduğum etnik grubumun üyeleri, diğerleri tarafından değersiz görülür”) ölçekten çıkarılmış, kalan iki

maddenin güvenilirliği uygun bulunmuştur ($\alpha = .71$). Bu iki maddenin ortalamasının alınmasıyla oluşturulan ölçekte yüksek skorlar yüksek kabullenilme seviyesini göstermektedir.

Psikolojik iyi oluş: Bu değişkeni ölçmek amacıyla sekiz maddelik ‘Psikolojik Büyüme Ölçeği’ (Flourishing Scale, Diener ve diğerleri, 2010) kullanılmıştır. Ölçek genel olarak bireylerin sosyal ilişkileri, hayattaki başarıları ve yetkinlikleri ile amaçlı bir yaşam sürdürme konusundaki algılanan olumlu psikolojik durumlarını ölçmektedir (örn., “Başkalarının mutlu ve iyi olmasına aktif olarak katkıda bulunurum”). Cevap seçenekleri 1 (*Kesinlikle katılmıyorum*) ile 5 (*Kesinlikle katılıyorum*) arasında değişmiştir. Orijinal çalışmada ölçeğin Cronbach’ Alfa değeri ile belirlenen güvenilirlik seviyesi .87 olarak belirtilmiştir, bu çalışmada ise güvenilirlik seviyesi .93 olarak bulunmuştur.⁴

Veri Analizi

Verilerin analizinde öncelikle betimleyici istatistikler ve ana değişkenler arasındaki ikili korelasyonlar incelenmiştir. Ardından doğrudan ve dolaylı ilişkileri test etmek amacıyla Hayes’in (2012) PROCESS Makrosu kullanılmıştır. Bu programda Model 4 birçok farklı aracı değişkeni aynı anda analize dahil edebilmektedir. Bunun yanında dolaylı ilişkilerin de etkilerini Bootstrapping prosedürü ile test edebilmektedir (5000 örnekleme, 95% güven aralığı). Buna göre güven aralığı değerleri 0 değerini içermediği durumlarda aracı mekanizmaların anlamlı dolaylı etkilerinin olduğundan bahsedilebilir. Bunun yanında analizlerde yaş, cinsiyet (1 = kadın, 2 = erkek), eğitim seviyesi ve çalışma durumu (1 = çalışan, 2 = çalışmayan) gibi değişkenlerin psikolojik değişkenler üzerinde etkileri olabileceğinden kontrol değişkenleri olarak kullanılmıştır.

Bulgular

Tablo 2 ana değişkenler için betimleyici analizleri (ortalama ve standart sapma) ve ikili korelasyon değerlerini göstermektedir. Gruplararası temas değişkeni ile gruplararası kaygı değişkeni arasında olumsuz yönde bir ilişki varken, temas değişkeni içgrupla özdeşleşme, toplumsal kabullenilme ve psikolojik iyi oluş ile olumlu yönde ilişkilidir. Aracı değişkenlere bakıldığında ise, gruplararası kaygı ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişki olumsuz, özdeşleşme ve kabullenilme değişkenleri ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişki ise olumludur.

PROCESS modeli sonuçlarına göre, kontrol değişkenleri ve olumlu temas gruplararası kaygıdaki varyansın %15’ini açıklamıştır ($F(5, 134) = 4.54, p < .001$). Buna göre, kontrol değişkenlerinin gruplararası kaygı üzerinde anlamlı etkileri yoktur. Olumlu temas ile kaygı arasında ise anlamlı ve olumsuz yönde bir ilişki bulunmaktadır ($B = -.19, p < .001$). Modelde toplumsal kabullenilme değişkeninin ise %14’ü açıklanmıştır ($F(5,134) = 4.30, p < .001$). Buna göre, kontrol değişkenleri arasında eğitim seviyesi toplumsal kabullenilme ile olumlu yönde ve anlamlı bir şekilde ilişkilidir ($B = .21, p = .01$); sığınmacılar arasında eğitim seviyesi arttıkça toplumsal kabullenilme artmaktadır. Bunun yanında, gruplararası olumlu temas da toplumsal kabullenilme ile olumlu ve anlamlı şekilde ilişkilidir ($B = .17, p = .02$). Üçüncü aracı değişkenimiz olan içgrup kimlikle özdeşleşme değişkeninin %14’ü açıklanmıştır ($F(5, 134) = 4.49, p < .001$). Kontrol değişkenlerinin özdeşleşme üzerinde anlamlı etkisi yokken, gruplararası temas ile içgrup kimlikle özdeşleşme arasında anlamlı ve olumlu bir ilişki bulunmaktadır ($B = .27, p < .001$).

⁴ Veri setinde depresyon ve anksiyete ile ilgili bir ölçek kullanılmış (Hopkins Symptom Checklist-25, Derogatis, Lipman, Rickels, Uhlenhuth, & Covi, 1974), ancak birçok katılımcı tarafından doldurulmadığından analizlere dahil edilememiştir.

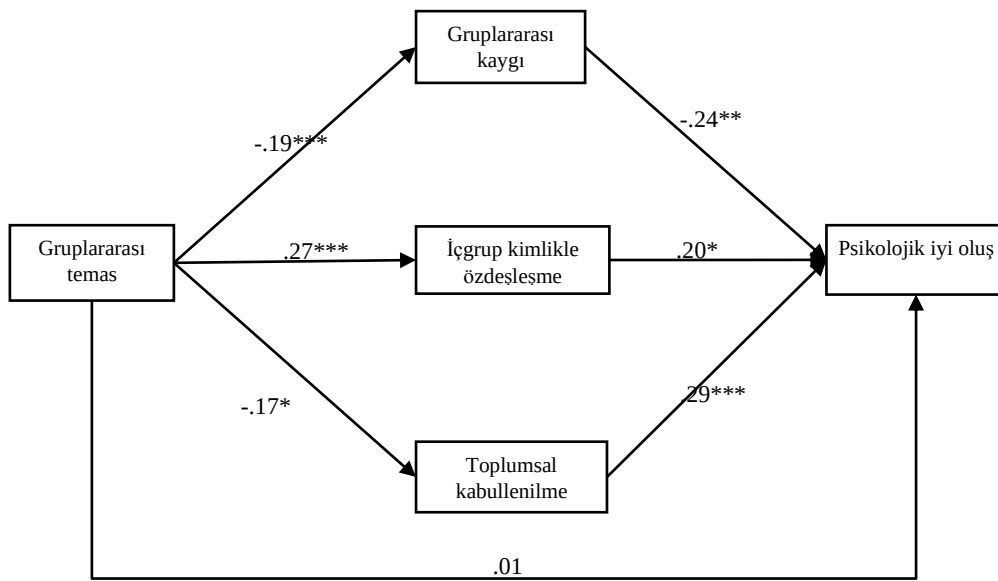
Tablo 2

Ana değişkenlerin Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Korelasyonları

	Ort.	S	2	3	4	5
1.Gruplararası olumlu temas	2.83	1.37	-.33***	.31***	.28***	.31***
2.Gruplararası kaygı	2.83	0.80	-	-.18*	-.32***	-.41***
3.İçgrup kimlikle özdeşleşme	3.32	1.03		-	.65***	.50***
4.Toplumsal kabullenilme	3.08	1.11			-	.60***
5.Psikolojik iyi oluş	3.54	1.00				-

* $p < .05$, *** $p < .001$

Bağımlı değişkendeki etkilere bakıldığında ise, kontrol değişkenleri, gruplararası temas ve aracı değişkenlerin psikolojik iyi olma bağımlı değişkenindeki varyansın toplamda %47'sini açıkladığı görülmektedir ($F(8, 131) = 14.80, p < .001$). Buna göre, kontrol değişkenleri arasında eğitim seviyesi psikolojik iyi olmayı olumlu yönde anlamlı olarak yordamaktadır ($B = .18, p = .004$). Gruplararası temasın psikolojik iyi oluş ile doğrudan ilişkisi anlamsızdır ($B = .01, p = .83$). Bunun yanında, gruplararası kaygının psikolojik iyi oluş ile ilişkisi beklenildiği gibi anlamlı ve olumsuzken ($B = -.24, p = .006$), toplumsal kabullenilme ve içgrup kimlikle özdeşleşmenin psikolojik iyi oluş ile ilişkisi anlamlı ve olumludur ($B = .29, p < .001$ ve $B = .20, p = .02$).

Şekil 1. Aracı Değişken Modeli (* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$)

Dolaylı etkilere bakıldığında her üç mekanizmanın da aracı rolünün anlamlı olduğu görülmektedir. Buna göre, gruplararası temas azalan gruplararası kaygı ($B = .05$, $SE = .02$, 95% GA [.07, .24]), artan toplumsal kabullenilme algısı ($B = .05$, $SE = .03$, 95% GA [.009, .11]) ve artan içgrup kimlikle özdeşleşme ($B = .05$, $SE = .03$, 95% GA [.009, .11]) değişkenleri aracılığıyla psikolojik iyi oluşu anlamlı düzeyde yordamaktadır. Şekil 1’de aracı değişken modeli verilmektedir.

Tartışma

Bu araştırma Suriyeli sığınmacıların Türklerle kurdukları gruplararası temasın psikolojik iyi olma ile ilişkisini ve bu ilişkide rol oynayabilecek üç değişkeni (gruplararası kaygı, sosyal kabullenilme ve içgrup kimlikle özdeşleşme) aracı olarak test etmiştir. Çalışmamızın üç temel noktada literatüre katkıda bulunacağı öne sürülebilir. Uluslararası anlamda, gruplararası temasın birçok gruplararası süreci nasıl etkilediği kesitsel, boylamsal ve deneysel çalışmalarla gösterilmiş; temasın birçok dezavantajlı gruba (engelli, etnik ve ırksal azınlık, göçmen, obez,...) yönelik tutumları olumlu hale getirdiği bulgulanmıştır (örn., Pettigrew ve Tropp, 2005; Vezzali ve Stathi, 2017). Ancak gruplararası temasın grup süreçlerinin ötesinde psikolojik anlamda etkileri çok fazla bilinmemektedir (Bağcı ve Turnuklu, 2019; Bağcı, Turnuklu ve Bekmezci, 2018). Bunun yanında, çalışmamız bu araştırma sorusunu oldukça özgün bir örneklem olan Suriyeli sığınmacılar grubunda incelemiştir. Bulgular ışığında, sığınmacıların psikolojik iyi oluşlarında gruplararası temasın rolünün gösterilmesi ile sığınmacıların Türkiye’ye entegrasyonunu sağlamak amacıyla uygulanacak müdahale programlarına destek olunabilir. Son olarak, gruplararası temas ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide üç önemli açıklayıcı mekanizma incelenmiş, temasın hangi süreçler sonucunda sığınmacılara psikolojik yarar sağlayabileceği araştırılmıştır.

Araştırmanın birinci hipotezinde gruplararası temas ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide azalan gruplararası kaygının aracı rolü olacağı öne sürülmüştür. Literatüre bakıldığında gruplararası olumlu temas tecrübeleri ile gruplararası kaygının azaldığı, bunun sonucunda da dışgruplara yönelik tutumların daha olumlu hale geldiği oldukça sık rastlanan bir bulgudur (örn., Pettigrew ve Tropp, 2008). Ancak bu bulguların çoğu yalnızca çoğunluk grubu üyelerinde test edilmiş, daha da önemlisi kaygının sonuçları yalnızca dışgruplara yönelik süreçler ışığında incelenmiştir. Ancak çalışmalar gruplararası kaygının temas yoluyla azınlık grup üyeleri arasında da azalabileceğini göstermektedir (Jasinkaja-Lahti ve ark., 2011). Bulgularımız, birinci hipotezi tamamen desteklemiş; olumlu temas ile kaygının azaldığını, azalan kaygının da Suriyelilerin psikolojik iyi oluşlarını olumlu şekilde yordadığını göstermiştir. Böylece, gruplararası kaygının azalması daha önceden bilinen ve sıkça çalışılan gruplararası süreçlerin ötesinde, özellikle dezavantajlı grup üyelerinde psikolojik yararlar da sağlamaktadır. Bu bulgular sığınmacılar gibi birçok risk faktörünü aynı anda taşıyan gruplarda gruplararası kaygının azaltılması için uygulanabilecek birçok çalışma için yol gösterici bir nitelik taşımaktadır.

Diğer bir hipotezde ise toplumsal kabullenilmenin temasın bir sonucu olarak psikolojik iyi oluşu olumlu şekilde yordayacağı öne sürülmüştür (Hipotez 2). Bulgular bu hipotezi doğrularak, toplumsal kabullenilmenin de temas ve psikolojik iyi oluş arasında aracı bir role sahip olduğunu göstermiştir. Bu doğrultuda, olumlu temas sığınmacıların toplumsal anlamda saygı gördüğünü ve kabullenildiğini göstererek onlara yarar sağlayabilmektedir. Bu da birçok açıdan korunmasız, stres ve depresyon gibi semptomları tecrübe etmeye açık olan sığınmacı ve mülteci grupları için yeni geldikleri ülkede nasıl konumlandırıldıkları

ve algılandıklarının önemini vurgulamakta, olumlu temasın ayrımcılık, izolasyon, ve yalnızlık gibi olumsuz süreçlerle başa çıkmada etkili bir strateji olabileceğinin altını çizmektedir. Nitekim literatürdeki diğer çalışmalar gruplararası temasın ve arkadaşlıkların algılanan ayrımcılık gibi olumsuz süreçlere karşı bir tampon görevi görebileceğini göstermiştir (Bağcı ve ark., 2014).

Son olarak, araştırmada önerilen diğer bir aracı değişken içgrup kimlikle özdeşleşmedir. Buna göre, gruplararası temasın ikincil transferi ve yerellikten uzaklaştırıcı etkisi sonucunda içgrup kimlikle olumsuz olarak ilişkili olacağı, azalan özdeşleşmenin de psikolojik iyi olmayı olumsuz yönde yordayacağı öne sürülmüştür (Hipotez 3). Çalışmamızın sonuçları gruplararası temas ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkilerde özdeşleşmenin anlamlı bir mekanizma olduğunu, ancak bu aracı değişkenin beklenenin tersine psikolojik iyi oluşu dolaylı bir şekilde olumlu olarak yordadığı görülmüştür. Bu hipotezde Pettigrew'ün yerellikten uzaklaşma kuramından (Pettigrew, 1997; 2009) yola çıkarak, gruplararası temasın temas edilen gruplardan öte diğer gruplara da daha olumlu yaklaşılmasını sağlayacağı, sonucunda da bireylerin kendi içgrup kimliklerinden uzaklaşarak daha az etnosentrik hale getireceği beklenmiştir. Bir başka deyişle, temas ile içgrup kimlikle özdeşleşmenin olumsuz yönde ilişkili olacağı, bunun da psikolojik iyi oluşu dolaylı olarak olumsuz yönde etkileyeceği öne sürülmüştür. Bu yaklaşım daha önce Bağcı ve Turnuklu'nun (2019) hem Türkler hem de Kürtler arasında uyguladığı görgül çalışmada bulgulanmıştır. Yerellikten uzaklaşma ile ilgili yürütülen çalışmalarda da gruplararası temas tecrübelerinin çokkültürlülüğü arttırarak içgrup kimlikle özdeşleşmeyi azalttığı bulunmuştur (Verkuyten ve ark., 2010).

Çalışmamızda ise içgrup kimlikle özdeşleşme beklenildiği gibi ve literatüre uygun şekilde psikolojik iyi oluş ile olumlu şekilde ilişkili iken (Jetten ve ark., 2012), olumlu temas beklenen şekilde içgrup kimlikle özdeşleşmeyi zayıflatmamakta, aksine güçlendirmektedir. Bu bulgu birkaç şekilde açıklanabilir. Birincisi, Pettigrew'ün yerellikten uzaklaşma kuramı birçok çalışmada yalnızca çoğunluk grup üyelerinde uygulanmış (Verkuyten ve ark., 2010), bunun dışındaki çalışmalarda ise temasın dezavantajlı gruplarda içgruptan uzaklaşmayı sağlamayacağı önerilmiştir (Kauff, Schmid, Lolliot, Al Ramiah ve Hewstone, 2016). Kauff ve ark.'na göre dezavantajlı grup üyeleri baskın grup üyeleri ile temas kurmaya alışık olacağından, bu tür temas tecrübeleri dezavantajlı grup üyelerinde içgrup kimliklerinden uzaklaşmalarına sebep olmayacaktır. Bu çalışmada da Türklerle kurdukları temas sonucunda Suriyeli sığınmacıların içgrup kimliklerinden uzaklaşmak yerine bu kimlikleri ile daha sıkı bağdaştıkları görülmüştür. Başka bir sebep yeni geldikleri ülkede baskın grupla yoğun şekilde temas kurmaya başlayan Suriyelilerin temasa ve asimilasyon sürecine karşı korunmacı bir tutumla içgrup kimliklerini korumaya çalışması olabilir. Yani, Suriyeli sığınmacılar olumlu temas sonucunda kültür kaybı korkusuyla etnik kültürlerini ve kimliklerini korumak amacıyla içgruplarıyla daha sıkı özdeşleşiyor olabilirler. Nitekim, Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılarla yapılan çalışmalar kültür kaybının bu grup için psikolojik iyi oluşu yordayan önemli bir faktör olduğunu göstermiştir (Cantekin ve Gençöz, 2017).

Yukarıdaki bulgular ışığında, gruplararası temasın Suriyeli sığınmacılar arasında bir çok dolaylı yoldan psikolojik iyi oluşa katkıda bulunabilecek bir süreç olduğu anlaşılmaktadır. Bulgulara bakıldığında bağımsız ve aracı değişkenler psikolojik iyi oluştaki varyansın neredeyse yarısını ($R^2 = .47$) açıklamaktadır, bu da gruplararası süreçlerin sığınmacıların hayatında önemli bir rol oynayacağını belirtmektedir. Bunun yanında araştırmamızda yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik konum gibi değişkenler analizlere dahil edilerek psikolojik iyi oluşun farklı yordayıcıları kontrol altına alınmıştır. Bulgular sığınmacılar bağlamında doğrudan ve dolaylı temas süreçlerinin nasıl bir entegrasyon stratejisi olarak

kullanılabileceğine ışık tutmaktadır. Doğrudan olumlu temasın müdahale programı olarak bu grup arasında uygulanmasının zorluğuna karşın, dolaylı temas stratejileri Suriyelilerde psikolojik süreçleri iyileştirmek için kullanılabilir. Örneğin, kurgusal temas aracılığıyla (Imagined Contact, Turner, Crisp ve Lambert, 2007) yani dışgrup üyelerinden biriyle olumlu ve keyifli bir temasın yalnızca zihinsel olarak hayal edilmesi ile bu grup üyelerinin psikolojik süreçlerinde meydana gelen değişimler ile doğrudan temas aracılığıyla elde edilen sonuçların benzer olduğu gözlenmiştir (Miles ve Crisp, 2014). Kurgusal temas azınlık grup üyelerinde oldukça ender şekilde uygulanmış, ancak kurgusal temasın toplumsal kabullenilme gibi değişkenler üzerinde olumlu etkisi daha önceki çalışmalarda bulgulanmıştır (Bağcı, Stathi ve Piyale, 2018). Bunun yanında temsili temas (Vicarious contact, Mazziotta, Mummendey ve Wright, 2011), yani grup üyelerinin birebir temas kurmak yerine teması tecrübe eden birini izlemeleri ve gözlemlemeleri de gruplararası ilişkileri düzenleyerek sığınmacı gruplarda uzun vadede psikolojik iyi oluşu arttırabilir. İleriki çalışmalarda bu tür stratejilerin etkinliği test edilerek temasın dışgruba yönelik tutum ve davranışlardan öte, psikolojik etkileri incelenmelidir.

Bunun yanında çalışmamızda temasın yalnızca ‘olumlu’ durumu incelenmiştir. Bu da gerçek hayatta sıkça rastlanabilecek diğer bir temas türünün, yani ‘olumsuz’ temas tecrübelerinin psikolojik iyi oluş üzerindeki etkisini yansıtamamaktadır. Ancak temasın özellikle sığınmacılar tarafından olumlu olarak algılanmasının temasın psikolojik iyi oluşu arttırmadaki en önemli etkenlerden biri olduğu öne sürülebilir. Sığınmacıların temas tecrübelerini olumlu şekilde algılamaları ve karşılıklı yapıcı etkileşimlerin oluşabilmesi için baskın grup üyelerinin de benzer şekilde Suriyelilerle kurdukları temas süreçlerine olumlu yaklaşması gerekmektedir. Bu sebeple sığınmacılar arasında olumlu temasın psikolojik iyi oluş üzerindeki etkilerini sağlayabilmek adına öncelikli olarak Türk vatandaşların bu gruba daha olumlu yaklaşabilmeleri önemli bir adım olabilir. Bu da gruplararası temas stratejilerinin Suriyeliler arasında uygulanmasının yanı sıra Türklerde de özellikle bu gruba yönelik tutum ve davranışların daha olumlu hale getirilmesi için kullanılabilir. Nitekim, benzer çalışmalarda kurgusal temasın Türklerin Suriyelilere yönelik tutum ve davranışsal eğilimlerini olumlu yönde etkilemiş, algılanan tehdit duygusunu da azaltmıştır (Bağcı, Piyale, Bircek ve Ebcim, 2018).

Çalışmamızın kuramsal ve uygulamalı anlamda katkılarının yanında çeşitli kısıtlılıklardan söz edilebilir. Bunlar arasında en önemlisi, Suriyeliler gibi ulaşılması zor bir gruptan veri toplama sürecidir. Buradaki en önemli sorun dil problemidir. Ölçekler Arapça’ya çevrilerek gözetmenler ve araştırmacı tarafından uygulanmış olsa da birçok soru katılımcılar için anlaşılması zor olmuş, bu sebeple bazı ölçeklerin güvenilirliği düşük çıkmıştır. Bunun yanında veri toplama sürecinde bazı katılımcılar bazı sorulara (depresyon ve anksiyete semptomları) cevap vermeyi reddetmiş ve bu sebeple bu değişkenler analizlere dahil edilememiştir. İleriki çalışmalarda gruplararası temasın yalnızca psikolojik iyi oluşta değil depresyon, travma sonrası stres bozukluğu ve anksiyete gibi daha kapsamlı psikolojik durumlarda etkileri araştırılabilir. Bunun yanında örneklemin yalnızca tek bir şehir ve bölgeden toplanmış olması sonuçların genellenebilirliği kısıtlamaktadır. Katılımcıların göç süreçlerine dair bazı bilgiler, örneğin kaç senedir Türkiye’de yaşadıkları, göç etmelerindeki temel motivasyon, ve Türkiye’de bulundukları statü (kaçak ya da yasal) gibi birçok değişken de ileriki çalışmalarda araştırma sorularına dahil edilebilir ve kontrol değişkeni olarak kullanılabilir.

Metodolojik kısıtlılıklar içerisinde temas değişkeninin tek bir maddeyle ölçülmesi düşünülebilir. Kullanılan madde katılımcıların *sübjektif* olarak algıladıkları olumlu temas seviyesini ölçmektedir. Ancak

olumlu temas daha objektif ve içeriği daha detaylı olarak sorulabilir. Örneğin, güncel çalışmalar hem olumlu hem de olumsuz temasın ölçülmesi için çeşitli temas tecrübelerini değerlendirdikleri (örn., ‘Karşı grupta olan temasınızda ne sıklıkla size saygı duyulduğunu hissettiniz?’ ya da ‘Karşı grupta olan temasınız ne seviyede işbirliği içermektedir?’) daha geniş kapsamlı ölçekler geliştirmiştir (Hayward ve ark., 2017). İleriki çalışmalarda temasın ölçülmesinde bu ölçekler kullanılabilir. Diğer bir kısıtlılık ise çalışmamızın korelasyonel bulgular içermesi ve bunun da nedensellik çerçevesinde çıkarılabilecek bir sonuç verememesidir. Buna göre, psikolojik iyi oluş da katılımcılarda daha az kaygı ve daha fazla toplumsal kabullenilme hissiyatını, sonucunda da daha fazla temas kurulmasını sağlıyor olabilir. Bu konuda literatürde yalnızca bir adet çalışma temas ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkilere boylamsal bir yöntem kullanarak bakmış ve sonucunda yalnızca temasın psikolojik iyi oluş üzerinde etkisi olduğunu, ters yönlü ilişkinin, yani psikolojik iyi oluşun temas kurma üzerinde uzun vadeli etkisi olmadığını göstermiştir (Tip ve ark., 2019). Bu da ilişkilerin önerdiğimiz yönde olma olasılığının daha güçlü olduğunu, ancak Suriyeliler bağlamında boylamsal çalışmalar uygulanmadan net bir çıkarım yapılamayacağını gösterir. İleriki çalışmalarda hem boylamsal araştırma desenleri hem de temasın (doğrudan ya da dolaylı) deneysel prosedürlerle uygulanması sonucunda psikolojik iyi oluşun ne derece değişeceği incelenmelidir.

Sonuç olarak, bu çalışma Suriyeli sığınmacıların Türklerle kurdukları olumlu temasın bu grup üyelerinde gruplararası kaygının azalması, toplumsal kabullenilme ve içgrup kimlikle özdeşleşmenin artması yoluyla psikolojik iyi oluşu olumlu şekilde yordadığını göstermiştir. Bu bulgu birçok açıdan olumsuz süreçlerden geçmiş ve halen kültürlenme stresi yaşayan Suriyeli sığınmacıların psikolojik olarak daha iyi hale gelmeleri için olumlu teması tecrübe etmelerinin gerekliliğini vurgulamaktadır. İleriki çalışmalar gruplararası temas ve etkileşimlerin bu grup üyelerinde ne çeşit süreçlerle bağlantılı olduğunu daha kapsamlı yöntemlerle incelemelidir.

Kaynaklar

- Acarturk, C., Cetinkaya, M., Senay, I., Gulen, B., Aker, T. ve Hinton, D. (2018). Prevalence and predictors of posttraumatic stress and depression symptoms among Syrian refugees in a refugee camp. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 206, 40-45.
- Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. USA: Addison-Wesley.
- Alpak, G., Unal, A., Bulbul, F., Sagaltici, E., Bez, Y., Altindag, A., ... ve Savas, H. A. (2015). Post-traumatic stress disorder among Syrian refugees in Turkey: a cross-sectional study. *International journal of psychiatry in clinical practice*, 19, 45-50.
- Bagci, S. C. ve Canpolat, E. (2019, online basımda) Group efficacy as a moderator on the associations between perceived discrimination, acculturation orientations, and psychological well-being. *Journal of Community & Applied Social Psychology*. DOI: 10.1002/casp.2421.
- Bagci, S. C., Piyale, Z. E., Bircek, N. I. ve Ebcim, E. (2018). Think beyond contact: Reformulating imagined intergroup contact theory by adding friendship potential. *Group Processes & Intergroup Relations*, 21, 1034-1052.
- Bagci, S. C., Piyale, Z. E., Sen, E. ve Yildirim, O. (2019). Beyond shifting intergroup attitudes: Intergroup contact's association with socio-cognitive skills and group-based ideologies. *Journal of Theoretical Social Psychology*, 3, 176-188.

- Bagci, S. C., Rutland, A., Kumashiro, M., Smith, P. K. ve Blumberg, H. (2014). Are minority status children's cross-ethnic friendships beneficial in a multiethnic context?. *British Journal of Developmental Psychology*, 32, 107-115.
- Bagci, S. C., Stathi, S. ve Piyale, Z. E. (2018, online basımda). Imagined contact facilitates acculturation, sometimes: Contradicting evidence from two sociocultural contexts. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*.
- Bagci, S. C. ve Turnuklu, A. (2019). Intended, unintended, and unknown consequences of contact: The role of positive-negative contact on outgroup attitudes, collective action tendencies, and psychological well-being. *Social Psychology*, 50, 7-23.
- Bagci, S. C., Turnuklu, A. ve Bekmezci, E. (2018). Cross-group friendships and psychological well-being: A dual pathway through social integration and empowerment. *British Journal of Social Psychology*, 57, 773-792.
- Barlow, F. K., Louis, W. R. ve Hewstone, M. (2009). Rejected! Cognitions of rejection and intergroup anxiety as mediators of the impact of cross-group friendships on prejudice. *British Journal of Social Psychology*, 48, 389-405.
- Barlow, F. K., Paolini, S., Pedersen, A., Hornsey, M. J., Radke, H. R., Harwood, J., ... ve Sibley, C. G. (2012). The contact caveat: Negative contact predicts increased prejudice more than positive contact predicts reduced prejudice. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 38, 1629-1643.
- Benson, G. O., Sun, F., Hodge, D. R. ve Androff, D. K. (2012). Religious coping and acculturation stress among Hindu Bhutanese: A study of newly-resettled refugees in the United States *International Social Work*, 55, 538-553.
- Berry, J. W. (1997). Immigration, acculturation, and adaptation. *Applied Psychology*, 46, 5-34.
- Bousfield, C. ve Hutchison, P. (2010). Contact, anxiety, and young people's attitudes and behavioral intentions towards the elderly. *Educational Gerontology*, 36, 451-466.
- Branscombe, N. R., Schmitt, M. T. ve Harvey, R. D. (1999). Perceiving pervasive discrimination among African Americans: Implications for group identification and well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77, 135-149.
- Cameron, L., Rutland, A., Brown, R. ve Douch, R. (2006). Changing children's intergroup attitudes toward refugees: Testing different models of extended contact. *Child Development*, 77, 1208-1219.
- Cantekin, D. ve Gençöz, T. (2017). Mental health of Syrian asylum seekers in Turkey: The role of pre-migration and post-migration risk factors. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 36, 835-859.
- Carswell, K., Blackburn, P. ve Barker, C. (2011). The relationship between trauma, post-migration problems and the psychological well-being of refugees and asylum seekers. *International Journal of Social Psychiatry*, 57, 107-119.
- Couture, S. ve Penn, D. (2003). Interpersonal contact and the stigma of mental illness: A review of the literature. *Journal of Mental Health*, 12, 291-305.
- Crocker, J., Luhtanen, R., Blaine, B. ve Broadnax, S. (1994). Collective self-esteem and psychological well-being among White, Black, and Asian college students. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 20, 503-513.
- Crockett, L. J., Iturbide, M. I., Torres Stone, R. A., McGinley, M., Raffaelli, M. ve Carlo, G. (2007). Acculturative stress, social support, and coping: Relations to psychological adjustment among Mexican American college students. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 13, 347-355.
- Çelebi, E., Verkuyten, M. ve Bagci, S. C. (2017). Ethnic identification, discrimination, and mental and physical health among Syrian refugees: The moderating role of identity needs. *European Journal of Social Psychology*, 47, 832-843.

- Detrie, P. M. ve Lease, S. H. (2008). The relation of social support, connectedness, and collective self-esteem to the psychological well-being of lesbian, gay, and bisexual youth. *Journal of Homosexuality*, 53, 173–199.
- Diener, E., Wirtz, D., Tov, W., Kim-Prieto, C., Choi, D. W., Oishi, S. ve Biswas-Diener, R. (2010). New well-being measures: Short scales to assess flourishing and positive and negative feelings. *Social Indicators Research*, 97, 143-156.
- Dixon, J., Durrheim, K., Tredoux, C., Tropp, L., Clack, B. ve Eaton, L. (2010). A paradox of integration? Interracial contact, prejudice reduction, and perceptions of racial discrimination. *Journal of Social Issues*, 66, 401-416.
- Erdoğan, M. M. (2014). *Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal kabul ve uyum araştırması* [Syrians in Turkey: Social acceptance and adaptation research] (Report). Ankara, Türkiye: Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi.
- Feddes, A. R., Noack, P. ve Rutland, A. (2009). Direct and extended friendship effects on minority and majority children’s interethnic attitudes: A longitudinal study. *Child development*, 80, 377-390.
- Fente, L. H. K. ve Fiske, S. T. (2018). Ethnic identity and ethnic organizations: The role of self-construal in the psychological well-being of migrants. M. Karasawa, M. Yuki, K. Ishii, Y. Uchida, K. Sato, & W. Friedlmeier (Eds.) içinde, *Venture into cross-cultural psychology: Proceedings from the 23rd Congress of the International Association for Cross-Cultural Psychology*.
- Gerritsen, A. A., Bramsen, I., Devillé, W., van Willigen, L. H., Hovens, J. E. ve Van Der Ploeg, H. M. (2006). Physical and mental health of Afghan, Iranian and Somali asylum seekers and refugees living in the Netherlands. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 41, 18-26.
- Hançer, M. (2003). Ölçeklerin yazım dilinden başka bir dile çevirileri ve kullanılan değişik yaklaşımlar. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6, 47-61.
- Hayward, L. E., Tropp, L. R., Hornsey, M. J. ve Barlow, F. K. (2017). Toward a comprehensive understanding of intergroup contact: Descriptions and mediators of positive and negative contact among majority and minority groups. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 43, 347-364.
- Herek, G. M. ve Glunt, E. K. (1993). Interpersonal contact and heterosexuals’ attitudes toward gay men: Results from a national survey. *Journal of Sex Research*, 30, 239-244.
- Hewstone, M., Cairns, E., Voci, A., Hamberger, J. ve Niens, U. (2006). Intergroup contact, forgiveness, and experience of “The Troubles” in Northern Ireland. *Journal of Social Issues*, 62, 99-120.
- Hodson, G., Crisp, R. J., Meleady, R. ve Earle, M. (2018). Intergroup contact as an agent of cognitive liberalization. *Perspectives on Psychological Science*, 13, 523-548.
- Hsu, E., Davies, C. A., & Hansen, D. J. (2004). Understanding mental health needs of Southeast Asian refugees: Historical, cultural, and contextual challenges. *Clinical Psychology Review*, 24, 193-213.
- Jasinskaja-Lahti, I., Mähönen, T. A. ve Liebkind, K. (2011). Ingroup norms, intergroup contact and intergroup anxiety as predictors of the outgroup attitudes of majority and minority youth. *International Journal of Intercultural Relations*, 35, 346-355.
- Jetten, J., Haslam, C. ve Alexander, S. H. (Eds.). (2012). *The social cure: Identity, health and well-being*. Psychology Press.
- Kauff, M., Schmid, K., Lolliot, S., Al Ramiah, A. ve Hewstone, M. (2016). Intergroup contact effects via ingroup distancing among majority and minority groups: Moderation by social dominance orientation. *PloS one*, 11, e0146895.
- Koc, Y. ve Anderson, J. R. (2018). Social distance toward Syrian refugees: The role of intergroup anxiety in facilitating positive relations. *Journal of Social Issues*, 74, 790-811.

- Levin, S., Van Laar, C. ve Sidanius, J. (2003). The effects of ingroup and outgroup friendships on ethnic attitudes in college: A longitudinal study. *Group Processes & Intergroup Relations*, 6, 76-92.
- López-Rodríguez, L., Zagefka, H., Navas, M. ve Cuadrado, I. (2014). Explaining majority members' acculturation preferences for minority members: A mediation model. *International Journal of Intercultural Relations*, 38, 36-46.
- Lumley, M., Katsikitis, M. ve Statham, D. (2018). Depression, anxiety, and acculturative stress among resettled Bhutanese refugees in Australia. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 49, 1269-1282.
- Luhtanen, R. ve Crocker, J. (1992). A collective self-esteem scale: Self-evaluation of one's social identity. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 18, 302-318.
- Maoz, I. ve Ellis, D. G. (2008). Intergroup communication as a predictor of Jewish-Israeli agreement with integrative solutions to the Israeli-Palestinian conflict: The mediating effects of out-group trust and guilt. *Journal of Communication*, 58, 490-507.
- Maras, P. ve Brown, R. (2000). Effects of different forms of school contact on children's attitudes toward disabled and non-disabled peers. *British Journal of Educational Psychology*, 70, 337-351.
- Mazziotta, A., Mummendey, A. ve Wright, S. C. (2011). Vicarious intergroup contact effects: Applying social-cognitive theory to intergroup contact research. *Group Processes & Intergroup Relations*, 14, 255-274.
- Mendoza-Denton, R. ve Page-Gould, E. (2008). Can cross-group friendships influence minority students' well-being at historically White universities?. *Psychological Science*, 19, 933-939.
- Miles, E. ve Crisp, R. J. (2014). A meta-analytic test of the imagined contact hypothesis. *Group Processes & Intergroup Relations*, 17, 3-26.
- Mossakowski, K. N. (2003). Coping with perceived discrimination: Does ethnic identity protect mental health?. *Journal of health and social behavior*, 44, 318-331.
- Nakash, O., Nagar, M., Shoshani, A. ve Lurie, I. (2015). The association between acculturation patterns and mental health symptoms among Eritrean and Sudanese asylum seekers in Israel. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 21, 468.
- Nasıroğlu, S. ve Çeri, V. (2016). Posttraumatic stress and depression in Yazidi refugees. *Neuropsychiatric disease and treatment*, 12, 2941-2948.
- Page-Gould, E., Mendoza-Denton, R. ve Tropp, L. R. (2008). With a little help from my cross-group friend: Reducing anxiety in intergroup contexts through cross-group friendship. *Journal of Personality and Social Psychology*, 95, 1080-1094.
- Paolini, S., Harwood, J. ve Rubin, M. (2010). Negative intergroup contact makes group memberships salient: Explaining why intergroup conflict endures. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 36, 1723-1738.
- Pascoe, E. A. ve Smart Richman, L. (2009). Perceived discrimination and health: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 135, 531-554.
- Pettigrew, T. F. (1997). Generalized intergroup contact effects on prejudice. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23, 173-185.
- Pettigrew, T. F. (1998). Intergroup contact theory. *Annual Review of Psychology*, 49, 65-85.
- Pettigrew, T. F. (2009). Secondary transfer effect of contact: Do intergroup contact effects spread to noncontacted outgroups?. *Social Psychology*, 40, 55-65.
- Pettigrew, T. F. ve Tropp, L. R. (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. *Journal of personality and social psychology*, 90, 751-783.
- Pettigrew, T. F. ve Tropp, L. R. (2008). How does intergroup contact reduce prejudice? Meta-analytic tests of three mediators. *European Journal of Social Psychology*, 38, 922-934.

- Pettigrew, T. F., Tropp, L. R., Wagner, U. ve Christ, O. (2011). Recent advances in intergroup contact theory. *International Journal of Intercultural Relations*, 35, 271-280.
- Phinney, J. S. (1992). The multigroup ethnic identity measure: A new scale for use with diverse groups. *Journal of Adolescent Research*, 7, 156-176.
- Phinney, J. S., Ferguson, D. L. ve Tate, J. D. (1997). Intergroup attitudes among ethnic minority adolescents: A causal model. *Child Development*, 68, 955-969.
- Phinney, J. S., Horenczyk, G., Liebkinder, K. ve Vedder, P. (2001). Ethnic identity, immigration, and well-being: An interactional perspective. *Journal of Social Issues*, 57, 493-510.
- Phinney, J. S. ve Ong, A. D. (2007). Conceptualization and measurement of ethnic identity: Current status and future directions. *Journal of Counseling Psychology*, 54, 271-281.
- Porter, M. ve Haslam, N. (2005). Predisplacement and postdisplacement factors associated with mental health of refugees and internally displaced persons: a meta-analysis. *Jama*, 294, 602-612.
- Puhl, R. M. ve Brownell, K. D. (2003). Psychosocial origins of obesity stigma: toward changing a powerful and pervasive bias. *Obesity Reviews*, 4, 213-227.
- Reesp, S. (2003). Refuge or retrauma? The impact of asylum seeker status on the wellbeing of East Timorese women asylum seekers residing in the Australian community. *Australasian Psychiatry*, 11, 96-101.
- Reimer, N. K., Becker, J. C., Benz, A., Christ, O., Dhont, K., Klocke, U., ... ve Hewstone, M. (2017). Intergroup contact and social change: Implications of negative and positive contact for collective action in advantaged and disadvantaged groups. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 43, 121-136.
- Riek, B. M., Mania, E. W. ve Gaertner, S. L. (2006). Intergroup threat and outgroup attitudes: A meta-analytic review. *Personality and social psychology review*, 10, 336-353.
- Russell, G., & Topham, P. (2012). The impact of social anxiety on student learning and well-being in higher education. *Journal of Mental Health*, 21, 375-385.
- Ryan, D. A., Benson, C. A. ve Dooley, B. A. (2008). Psychological distress and the asylum process: A longitudinal study of forced migrants in Ireland. *The Journal of nervous and mental disease*, 196, 37-45.
- Saguy, T., Tausch, N., Dovidio, J. F. ve Pratto, F. (2009). The irony of harmony: Intergroup contact can produce false expectations for equality. *Psychological Science*, 20, 114-121.
- Sarıteke, İ., Kahraman, Ö. F. ve Aydın, A. (2018). Türkiye'deki Suriyeli nüfusun hukuki statüsü ile ilgili bir analiz. *Electronic Turkish Studies*, 13, 383-396.
- Schmitt, M. T., Branscombe, N. R., Postmes, T. ve Garcia, A. (2014). The consequences of perceived discrimination for psychological well-being: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 140, 921-948.
- Schmitt, M. T., Spears, R. ve Branscombe, N. R. (2003). Constructing a minority group identity out of shared rejection: The case of international students. *European Journal of Social Psychology*, 33, 1-12.
- Stephan, W. G., Diaz-Loving, R. ve Duran, A. (2000). Integrated threat theory and intercultural attitudes: Mexico and the United States. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 31, 240-249.
- Stephan, W. G. ve Renfro, C. L. (2002). The role of threat in intergroup relations. D. M. Mackie & E. R. Smith (Eds.) içinde, *From prejudice to intergroup emotions: Differentiated reactions to social groups* (s.191-207). New York: Psychology Press
- Stephan, W. G. ve Stephan, C. W. (1985). Intergroup anxiety. *Journal of Social Issues*, 41, 157-175.

- Swart, H., Hewstone, M., Christ, O. ve Voci, A. (2011). Affective mediators of intergroup contact: A three-wave longitudinal study in South Africa. *Journal of Personality and Social Psychology*, 101, 1221-1238.
- Tajfel, H. ve Turner, J. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. W. Austin & S. Worchel (Eds.) içinde, *The social psychology of intergroup relations* (s. 33-47). Monterey, CA: Brooks/Cole.
- Tausch, N., Saguy, T. ve Bryson, J. (2015). How does intergroup contact affect social change? Its impact on collective action and individual mobility intentions among members of a disadvantaged group. *Journal of Social Issues*, 71, 536-553.
- Tip, K. L., Brown, R., Morrice, L., Collyer, M. ve Easterbrook, M. J. (2019). Improving refugee well-being with better language skills and more intergroup contact. *Social Psychological and Personality Science*, 10, 144-151.
- Tropp, L. R., Hawi, D. R., Van Laar, C. ve Levin, S. (2012). Cross-ethnic friendships, perceived discrimination, and their effects on ethnic activism over time: A longitudinal investigation of three ethnic minority groups. *British Journal of Social Psychology*, 51, 257-272.
- Tropp, L. R., Hawi, D. R., O'Brien, T. C., Gheorghiu, M., Zetes, A. ve Butz, D. A. (2017). Intergroup contact and the potential for post-conflict reconciliation: Studies in Northern Ireland and South Africa. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 23, 239-249.
- Tropp, L. R., Mazziotta, A. ve Wright, S. C. (2016). *Recent developments in intergroup contact research: Affective processes, group status, and contact valence*. Cambridge handbook of the psychology of prejudice. Cambridge University Press: Cambridge, UK, 463-481.
- Tropp, L. R. ve Pettigrew, T. F. (2005). Relationships between intergroup contact and prejudice among minority and majority status groups. *Psychological Science*, 16, 951-957.
- Tunç, A. Ş. (2015). Mülteci davranışı ve toplumsal etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere ilişkin bir değerlendirme, *Tesam Akademi Dergisi*, 2, 29-63.
- Turner, R. N., Crisp, R. J. ve Lambert, E. (2007). Imagining intergroup contact can improve intergroup attitudes. *Group Processes & Intergroup Relations*, 10, 427-441.
- Turner, R. N., Hewstone, M. ve Voci, A. (2007). Reducing explicit and implicit outgroup prejudice via direct and extended contact: The mediating role of self-disclosure and intergroup anxiety. *Journal of Personality and Social Psychology*, 93, 369-388.
- Ünal, S. (2014). Türkiye'nin Beklenmedik konukları: "Öteki" bağlamında yabancı göçmen ve mülteci deneyimi. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 6, 65-89.
- Verkuyten, M. ve Lay, C. (1998). Ethnic minority identity and psychological well-being: The mediating role of collective self-esteem. *Journal of Applied Social Psychology*, 28, 1969-1986.
- Verkuyten, M. ve Nekuee, S. (1999). Ingroup bias: the effect of self-stereotyping, identification and group threat. *European Journal of Social Psychology*, 29, 411-418.
- Verkuyten, M., Thijs, J. ve Bekhuis, H. (2010). Intergroup contact and ingroup reappraisal: Examining the deprovincialization thesis. *Social Psychology Quarterly*, 73, 398-416.
- Vezzali, L., Giovannini, D. ve Capozza, D. (2010). Longitudinal effects of contact on intergroup relations: The role of majority and minority group membership and intergroup emotions. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 20, 462-479.
- Vezzali, L. ve Stathi, S. (2017). The extended contact hypothesis: State of the art and future developments. L. Vezzali & S. Stathi (Eds.) içinde, *Intergroup contact theory: Recent developments and future directions* (s. 114-130). Abingdon: Routledge.
- Voci, A., Hadziosmanovic, E., Cakal, H., Veneziani, C. A. ve Hewstone, M. (2017). Impact of pre-war and post-war intergroup contact on intergroup relations and mental health: Evidence from a Bosnian sample. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 23, 250-259.

- Woods, A. ve Kayali, N. (2017). *Engaging Syrian communities: The role of local government in Istanbul*. İstanbul: IPC.
- Wright, S. C. ve Lubensky, M. E. (2009). Wright, S. C., & Lubensky, M. (2009). The struggle for social equality: Collective action vs. prejudice reduction. S. Demoulin, J. P. Leyens & J. F. Dovidio (Eds.) içinde, *Intergroup misunderstandings: Impact of divergent social realities*. New York: Psychology Press.
- Yıldız, Ö. (2013). Türkiye kamplarında Suriyeli sığınmacılar: Sorunlar, beklentiler, Türkiye ve gelecek algısı. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 16, 140-169.
- Yitmen, Ş. ve Verkuyten, M. (2018). Positive and negative behavioural intentions towards refugees in Turkey: The roles of national identification, threat, and humanitarian concern. *Journal of Community & Applied Social Psychology*.
- Zagefka, H. ve Brown, R. (2002). The relationship between acculturation strategies, relative fit and intergroup relations: immigrant-majority relations in Germany. *European Journal of Social Psychology*, 32, 171-188.